

جدیت در دعا لازمه اجابت دعا

متن جلسه هجدهم جلسات اخلاق آیت الله العظمی حاج آقا مجتبی تهرانی در ایام ماه مبارک رمضان به شرح زیر است...

متن جلسه هجدهم جلسات اخلاق آیت الله العظمی حاج آقا مجتبی تهرانی در ایام ماه مبارک رمضان به شرح زیر است:

أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ؛ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ وَ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَ صَلَّى اللَّهُ عَلَى مُحَمَّدٍ وَ آلِهِ الطَّيِّبِينَ الطَّاهِرِينَ وَ لَعْنَةُ اللَّهِ عَلَى أَعْدَائِهِمْ أَجْمَعِينَ.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ؛ اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَ آلِ مُحَمَّدٍ وَ اسْمَعْ دُعَائِي إِذَا نَادَيْتُكَ وَ اسْمَعْ دُعَائِي إِذَا دَعَوْتُكَ وَ أَقْبِلْ عَلَيَّ إِذَا نَجَيْتُكَ فَقَدْ هَرَبْتُ إِلَيْكَ وَ وَقَفْتُ بَيْنَ يَدَيْكَ.

مروری بر مباحث گذشته

ماه مبارک رمضان ماه تلاوت کلام الهی است که از مصدر وحی نازل شده و ماه راز و نیاز عید با ربّ و اظهار حاجات و درخواست‌هایش است که از آن تعبیر به دعا می‌کنیم؛ یعنی ماه مبارک رمضان ماه قرائت قرآن و دعا است. بحث ما رسید به مضمون دعاهایی که شخص برای خود و دیگران می‌کند. در باب مضامین دعا عرض کردم که بنده باید برای حاجات دنیوی خود سقفی بگذارد و این سقف همان 171#& کفاف؛ و 171#& بلاغ؛ است. یعنی در این حد از خداوند بخواهد که در زندگی‌اش احتیاجی به دیگران پیدا نکند که بخواهد دست به سوی دیگران دراز کند و از دیگران تقاضا کند؛ از خداوند در باب امور مادی‌اش بی‌نیازی را بخواهد.

در دعای تعقیبات بعد از نماز روزهای ماه مبارک رمضان آمده است که: 171#& وَ أَغْنِنَا مِنَ الْفَقْرِ؛ خدایا، مرا بی‌نیاز کن تا نسبت به امور معاشم تهی‌دست نشوم! از آن طرف، بنده نباید هیچ‌گاه در دعاهایش نسبت به امور دنیایی، اکتفا داشته باشد. در روایتی از امام صادق (علیه‌السلام) در باب زیارت امام حسین (علیه‌السلام) وارد شده است که ایشان در دعای خود فرمودند: 171#& وَ لَا تَشْغَلْنِي عَنْ ذِكْرِكَ يَا كَثَارَ عَلَيٍّ مِنَ الدُّنْيَا؛ مرا سرگرم مال‌اندوزی در امور دنیا مکن. بنابر این، از طرف دیگر باید از خدا خواست که مبدا در امور مادی ما را به سمت زیاده‌طلبی بکشانند.

درخواست کفاف، امری غیر تعبدی است

مطلبی را باید در اینجا عرض کرد و آن این‌که آیا درخواست کفاف در امور دنیایی، یک امر تعبدی محض است؟ اگر انسان از خدا بخواهد که مبدا من سرگرم دنیا شوم و از خدا بخواهد که کمکش کند، آیا این تعبد محض است یا خیر؟ جواب: خیر.

ابتدا باید مقدمه‌ای کوتاه عرض کنم. انسان اگر بخواهد بر درخواست‌هایش تأکید کند و یا درخواستی را مقدّم بدارد، باید دید که حاجتش چه مقدار نزد او اهمیت دارد. تأکید انسان بر بعضی دعاهایش و مقدّم داشتن حاجتی که در نظر و دیدگاهش اهمیت بیشتری دارد، امری طبیعی است که به دیدگاه فرد داعی بستگی دارد. مثلاً در دعای بعد از زیارت عاشورا می‌فرماید: 171#& وَ أَصْرِفْنِي بِقَضَاءِ حَاجَتِي وَ كِفَايَةِ مَا أَهْمَتْنِي هَمُّهُ مِنْ أَمْرِ دُنْيَايَ وَ آخِرَتِي؛ خداوند! آنچه از خواسته‌های دنیایی و آخرتی برای من اهمیت دارد را برآورده کن. این مسأله بستگی به دیدگاه ما دارد؛ هر اندازه اهمیت یک درخواست در نظر ما بیشتر باشد، آن را مقدّم کرده و بر آن تأکید می‌کنیم.

درخواست کفاف در حاجت‌های بلند مدت دنیوی

در تقسیم‌بندی ابتدایی، حاجات ما دو گونه است؛ یکی حاجات کوتاه مدت و عاجل و دیگری حاجات دراز مدت و آجل. حاجت عاجل و کوتاه مدت مثل این‌که بنده مریض باشم و از خدا شفایم را بخواهم و خدا هم مرا شفا دهد. البته این‌گونه حاجات مورد بحث ما نیست. بحث ما راجع به حاجات دراز مدت است که برای سراسر زندگی‌ام نسبت به امور مادی دعا می‌کنم. نسبت به این حاجات است که می‌گوییم بیش از احتیاج درخواست مکن! احتیاج یعنی کفاف که 171#& وَ أَغْنِنَا مِنَ الْفَقْرِ؛ یعنی خدا چنان کن که در گذران زندگی‌ام به کسی احتیاج پیدا نکنم و تنگ‌دست نباشم.

این مسأله بستگی به دیدگاه دعاکننده نسبت به دنیا و خودش دارد. باید دید که این شخص نسبت به دنیا چه دیدگاهی دارد؛ آیا دنیا را اصیل می‌بیند و در نگرش و بینش خود برای دنیا اصالت قائل است؟ یا برای دنیا نقش ابزاری و وسیله‌ای قائل است؟ به این معنا که دنیا وسیله و ابزاری است که هنگامی که کارم به پایان رسید، آن را کنار می‌گذارم و اصالت را در چیز دیگری می‌دانم. در روایتی علی(علیه‌السلام) می‌فرماید: $\&\#171\text{الدُّنْيَا خُلِقَتْ لِعِيزِهَا وَ لَمْ تُخْلَقْ لِنَفْسِهَا}\&\#171\text{}$. دنیا خلقتش به صورت ابزاری است و خودش اصالتی ندارد.

انسان برای دنیا یا دنیا برای انسان؟!

این دیدگاه نسبت به دنیا بود؛ مسأله دیگری که مطرح می‌شود، این است که $\&\#171\text{خلقت خودم}\&\#171\text{؛ چه طور؟! آیا من برای دنیا خلق شده‌ام؟! اگر دیدگاه بنده این باشد که دنیا برای من خلق شده و من نیز برای آخرت خلق شده‌ام، نتیجه این می‌شود که دنیا تا جایی اهمیت دارد که من را به هدف خلقتم برساند. من برای دنیا خلق نشده‌ام، بلکه دنیا برای من خلق شده است. ابناء دنیا تمام همّ و غمّشان به دست آوردن مال است و خیال می‌کنند که برای مال دنیا خلق شده‌اند؛ در صورتی که مال دنیا برای ایشان خلق شده است.$

در روایات متعدّدی این مسأله بیان شده است که تعدادی از آن‌ها را بیان می‌کنم. علی(علیه‌السلام) می‌فرماید: $\&\#171\text{إِنَّ اللَّهَ سُبْحَانَهُ جَعَلَ الدُّنْيَا لِمَا بَعْدَهَا}\&\#171\text{؛ خداوند دنیا را برای آنچه بعد از دنیا می‌آید -یعنی آخرت- خلق کرده است. اینجا حضرت مسأله جعل تکوینی را مطرح می‌کنند. بعد می‌فرمایند:}\&\#171\text{وَ اِبْتُلِيَ فِيهَا اَهْلُهَا لِيَعْلَمَ اِيْتَهُمْ اَحْسَنُ عَمَلًا}\&\#171\text{؛ خداوند در دنیا اهلس را آزمایش می‌کند تا مشخص گردد که کدام یک نیکوکارتر هستند. سپس می‌فرماید:}\&\#171\text{وَ لَسْنَا لِلدُّنْيَا خُلِقْنَا وَ لَا بِالسَّعْيِ فِيهَا اُمِرْنَا}\&\#171\text{. ما برای دنیا خلق نشده‌ایم و به سعی و تلاش در آن هم امر نشده‌ایم. هیچ‌گاه در معارف الهیه مان نمی‌بینیم که امر به تلاش به خاطر دنیا کرده باشند.$

در روایتی پیغمبر اکرم(صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم) می‌فرمایند: $\&\#171\text{فَلْيَتَزَوَّدَ الْعَبْدُ مِنْ دُنْيَاهِ لِآخِرَتِهِ وَ مِنْ حَيَاتِهِ لِمَوْتِهِ وَ مِنْ شَبَابِهِ لِزَمَرِهِ فَإِنَّ الدُّنْيَا خُلِقَتْ لَكُمْ وَ أَنْتُمْ خُلِقْتُمْ لِلْآخِرَةِ}\&\#171\text{. بنده باید از دنیا برای آخرتش و از زندگی برای مرگش و از جوانی برای پیری‌اش توشه جمع کند. پس همانا دنیا برای شما خلق شده است و شما برای آخرت خلق شده‌اید. من برای دنیا خلق نشده‌ام چرا که در این دنیا نمی‌مانم. من برای جایگاه و عالمی خلق شده‌ام که در آنجا جاودانه می‌مانم.}\&\#171\text{فَلْيَتَزَوَّدَ الْعَبْدُ مِنْ دُنْيَاهِ لِآخِرَتِهِ}\&\#171\text{؛ یعنی دنیا وسیله است؛ از این وسیله برای آن جایگاه ابدی و همیشگی بهره بگیر. بعد هم یک قانون کلی را بیان فرمودند که همان دیدگاه و بینش صحیحی است که ما باید به آن برسیم:}\&\#171\text{فَإِنَّ الدُّنْيَا خُلِقَتْ لَكُمْ وَ أَنْتُمْ خُلِقْتُمْ لِلْآخِرَةِ}\&\#171\text{. دنیا برای تو خلق شده است و تو هم برای آخرت خلق شده‌ای.$

این یک امر تحمیلی نیست، بلکه جنبه دیدگاهی دارد. باید دیدگاهت را نسبت به دنیا اصلاح کنی تا دعاهایی که می‌کنی جدّی باشد. این دستورات و دعاهاى مأثوره ما نسبت به دنیا و امور دنیایی، چنین مسأله‌ای را بیان می‌کند؛ اما اگر دیدگاه ما با آن هم‌سو نباشد، دعایمان تبدیل به لقلقه لسان می‌شود و عبد دیگر نسبت به آن اراده جدّی ندارد. انسان باید دعاهایش با آنچه که در درون او می‌گذرد هم‌سو باشد. باید گفتارها با دل‌خواه‌ها هم‌سو باشد و آن هم بستگی به بینش انسان و نگرش وی نسبت به دنیا دارد. کسی که قائل به اصالت دنیا است، نمی‌تواند به صورت جدّی از خدا به اندازه کفاف در امور دنیایی درخواست کند. در روایت می‌فرمایند: $\&\#171\text{دَتَانِيرُهُمْ دِيْنُهُمْ}\&\#171\text{. دین این‌ها همان پول‌هایشان است. چنین فردی دیگر به آخرت توجهی ندارد.$

جدّیت در دعا و اعتقاد به معاد

پس یک رابطه مستقیم بین باور نسبت به معاد و دعا نسبت به امور دنیایی وجود دارد. هر اندازه انسان اعتقادش نسبت به معاد بیشتر باشد، دعاهایش جدّی‌تر است. لذا گفتیم که تعبّد محض نسبت به دعایی که دل تو با آن هم‌سو نیست ارزشی ندارد. از علی(علیه‌السلام) نقل شده است: $\&\#171\text{إِنَّمَا الدُّنْيَا مَتْنَهَى بَصَرِ الْأَعْمَى لَا يُبْصِرُ مِمَّا وَرَاءَهَا شَيْئًا}\&\#171\text{؛ نهایت دیدگاه کور، دنیا است. آن‌هایی که برای دنیا اصالت و نفسیّت قائل هستند، کورند و دیدشان از این عالم به عالم دیگر عبور نمی‌کند. این‌ها پشت صحنه این دنیا را نمی‌بینند.}\&\#171\text{وَ الْبَصِيرُ يَنْقُذُهَا بَصَرُهُ وَ يَعْلَمُ أَنَّ الدَّارَ وَرَاءَهَا}\&\#171\text{. اما فرد بصیر، دیدش از دنیا عبور می‌کند و می‌فهمد که این دنیا جایگاه او نیست.$

جدّیت در دعا لازمه اجابت دعا

هنگامی که طرح حاجت می‌کنی، باید در حاجت خود جدّی باشی؛ وگرنه همه این دعاها را هم که بخوانی، حتی اگر معنایش را هم

بفهمی، در دعایت اراده جدّی نداری. فرق است بین قرائت قرآن و دعا! قرآن خواندن ثواب دارد، حتّی نگاه کردن به آن هم ثواب دارد، حتّی اگر معنایش را هم نفهمی باز هم ثواب دارد؛ ولی بین تلاوت کلام الهی و دعاهایی که می‌کنی فرق است. از آنجا که دعا عبارت است از مطرح کردن خواسته‌ها، باید خواسته‌ات جدی باشد. اگر انسان معاد را - که در تعبیر علی(علیه‌السلام) همان عالم ماوراء دنیا است - نبیند، دعاهایش جدّی نیست. دعایی به هدف اجابت می‌رسد که جدّی باشد. لذا باید دقت کنیم در دعاهایی که در ماه رمضان می‌کنیم، اگر حاجات دنیوی داریم، هنگامی که سقف تعیین می‌کنیم، با جدّیت این سقف را تعیین کنیم.

منبع: پایگاه اطلاع‌رسانی حضرت آیت‌الله العظمی حاج آقا مجتبی تهرانی